

Ołów, Antoni Jan

"Archeologia biblijna", t. 1-2, Stanisław Gądecki, Gniezno 1994 : [recenzja]

Studia Teologiczne 13, 425-426

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bp Stanisław Gądecki, *Archeologia biblijna*, t. 1-2, Gniezno 1994, ss. 462, 618.

Dwutomowe dzieło Księdza Biskupa S. Gądeckiego, absolwenta Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, Doktora teologii biblijnej Starego Testamentu w Jerozolimie, stanowi kontynuację opublikowanych już pozycji monograficznych z zakresu biblistyki.

W tomie pierwszym autor zamieszcza krótki, czterostronicowy wstęp, a następnie w rozdziale I-ym, podaje ogólne wiadomości o archeologii jako nauce. Kolejne rozdziały — II-VI traktują na temat znalezisk archeologicznych z okresu paleolitu, mezolitu, neolitu, chalkolitu i brązu. Rozdział VII (okres żelaza) i VIII (okres hellenistyczny) przybliża czytelnikowi uwarunkowania archeologiczne środowiska palestyńskiego w odniesieniu do Biblii. Rozdział IX (okres rzymski) stanowi ostatnią część książki. Autor wyodrębnił tu następujące podrozdziały: Herod Wielki, Kościół chrześcijański, św. Paweł i św. Jan.

Tom drugi dzieła poza spisami skrótów, rysunków, fotografii, imion własnych, nazw miejscowości oraz ważniejszych wyrazów obcych zawiera polską i obcojęzyczną bibliografię.

O swej publikacji autor pisze m.in.: *...nasza książka ma charakter wprowadzenia i w miarę możliwości powinna stanowić przegląd najważniejszych osiągnięć archeologii biblijnej* (t. I, s. 15). Dzieło to zasadniczo spełnia cel zamierzony przez autora, jakkolwiek niektóre osiągnięcia, zwłaszcza gdy chodzi o tereny dawnej Mezopotamii zostały przedstawione zbyt ogólnikowo (por. s. 191. 199. 211).

W każdej dziedzinie nauki istotną sprawą jest metoda prowadzonych badań. Autor, w ramach ogólnych wiadomości z archeologii poświęca metodom współczesnym (np. metodzie stratygraficznej, porównawczej, typologicznej, dendrologicznej itp.) wiele miejsca (s. 35-38. 54-64). Słusznie zaznacza, że żadna z metod nie jest na tyle pewna i uniwersalna, aby zastosowanie tylko jednej wystarczyło dla uzyskania datacji bezwzględnej danego znaleziska. *Korzystanie z kilku metod razem (...) pozwala zdobyć większą dokładność znalezionego obiektu* (s. 65).

Niedoskonałością omawianej publikacji jest, jak się wydaje, niejednolitość nazewnictwa podrozdziałów; jedne są nazwane ze względu na historię ziemi czy też narodowość (por. rozdz. II-VII), inne ze względu na odkrycia archeologiczne (Qumran) czy też wielkie postacie historyczne — Heroda, św. Pawła, św. Jana (rozd. VIII-IX). Epokowym odkryciom w Qumran autor poświęcił tylko 17 stron (s. 378-394); samym zaś dokumentom (jakże ważnym z punktu archeologicznego!) niespełna trzy strony (s. 386-389). Podobnie okresowi rzymskiemu (63 przed Chr. — 311 po Chr.) poświęcił zbyt mało miejsca (68 stron — w tym szereg ilustracji). Ostatnie podrozdziały tomu pierwszego (św. Paweł i św. Jan) zostały — jak to wynika z treści — podyktowane w znacznej mierze podróżami Apostoła Narodów i wiadomościami z Apokalipsy św. Jana. Nie wiadomo dokładnie dlaczego autor wybrał te a nie inne (np. św. Piotra) postacie nowotestamentalne. Jeśli nawet prawdą jest, iż *przyjmuje się powszechnie, że po Chrystusie chrześcijaństwo najwięcej zawdzięcza św. Pawłowi* (s. 436), to nie bardzo wiadomo dlaczego św. Janowi poświęcono ostatni fragment Archeologii (por. s. 456). Książka ta (t. 1) sprawia wrażenie niedokończony, brak w niej jakichkolwiek wniosków czy też zakończenia.

Tom drugi dzieła stanowi zasadniczo zestawienie bibliografii, które jest mało przejrzyste i zbyt ogólne (literatura obcojęzyczna i polskojęzyczna). Czytelnik chcąc pogłębić wiedzę z jakiegoś wybranego tematu, ze względu na brak przypisów, musi przeczytać całą bibliografię (s. 552-618), gdzie są m.in. zamieszczone publikacje sięgające czasów średniowiecza (por. s. 553. 569). Bibliografia ułożona tematycznie a także

względniająca chronologię odkryć archeologicznych podniosłaby walory naukowe dzieła. Tom drugi kończy się pięknymi, kolorowymi, rysunkami, mapami i fotografiami przejętymi z cytowanych publikacji (s. 618).

Autorowi całego dzieła, pomimo wskazanych powyżej zastrzeżeń czy też sugestii, należy się głębokie uznanie. Archeologia Księdza Biskupa S. Gądeckiego dostarcza rzetelnej i uporządkowanej wiedzy biblijnej; w sposób systematyczny i naukowy wprowadza w świat starożytności. Na szczególną uwagę zasługuje język dzieła, szata literacka i graficzna. Archeologia biblijna może stanowić wiodący podręcznik dla studentów teologii, zwłaszcza w Seminariach Duchownych.

ks. Antoni Jan Olów

Jacques Jullien, *Demain le famille. Sexualité — amour — mariage — famille*. Paris, Mame 1992, ss. 291.

Autorem książki, której tytuł dosłownie można przetłumaczyć *Jutro rodzina. Seksualność — miłość — małżeństwo — rodzina* lub *Przyszłość rodziny* jest Jacques Jullien, francuski arcybiskup miasta Rennes, który przez kilka lat był Przewodniczącym Komisji Episkopatu Francji do spraw Rodziny. Jacques Jullien był również przez trzynaście lat profesorem socjologii moralności. Zdobył wiele doświadczeń pastoralnych opiekując się ludźmi młodymi i rodzinami. Przez ponad dziesięć lat był też proboszczem w Brest (wg noty bibliograficznej na końcu książki).

Opracowanie to powstało dzięki inspiracji, jaki pisze sam autor, młodych ludzi, zgromadzonych w 1991 roku w Rennes. Napisanie więc tej książki było dotrzymaniem obietnicy, wyjściem z odpowiedziami na pytania młodzieży. Ksiądz biskup Jacques Jullien wykorzystuje do tego opracowania swoje wcześniejsze artykuły i wypowiedzi, poprawiając je i uzupełniając. Dla polskiego czytelnika nie ma to większego znaczenia, ponieważ są one w naszym kraju niedostępne. Ze względu na to, że jest to w dużej części pewien zbiór wcześniejszych mniejszych opracowań, występuje pewne zróżnicowanie stylu i nieuniknione powtórzenia, ale nie jest to żenujące.

Treść książki stanowi mały podręcznik o życiu uczuciowym, o sensie i znaczeniu małżeństwa i rodziny. Całość jest podzielona na dziewięć rozdziałów. Na końcu znajduje się siedem aneksów. Książka posiada bardzo dokładny spis treści i trzy indeksy: tematyczny, cytatów biblijnych i cytowanych autorów. W książce spotkamy liczne przypisy i cytaty. Pomimo to książka ta nie jest jakąś rozprawą naukową na temat rodziny jak mógłby sądzić niewprawiony młody czytelnik. Ideą przewodnią autora było przyniesienie światła, nadziei, dodanie odwagi i energii młodym ludziom w ich odpowiedzi na powołanie człowieka jakim jest miłość (s. 8).

Przyjrzyjmy się zawartości tej książki. Pierwszy rozdział zawiera odpowiedzi na pytania młodzieży (s. 9-33). Drugi rozdział zatytułowany *Mężczyzna i kobieta* przybliży tajemnicę ludzkiej seksualności (s. 35-49). W oryginale było to list na Wielki Post dla diecezji Beauvais w roku 1980. Trzeci rozdział poświęcony został umieszczeniu rodziny w aktualnym kontekście, a zatytułowany jest *Teraźniejszość i przeszłość rodziny* (s. 51-69). W czwartym rozdziale autor rozważa i odpowiada na niektóre najważniejsze pytania związane z rodziną: *Dlaczego się pobierać?* (s. 71-92). W piątym rozdziale Ksiądz biskup omawia problem dziecka w perspektywie życia, śmierci, rozwoju rodzin i narodów (s. 93-121). W szóstym rozdziale została ukazana dynamika przebaczenia i pojednania w rodzinie i w świecie: *Rodzina i pojednanie* (s. 123-150). Siódmy rozdział podejmuje problematykę rozwodów i osób rozwiedzionych w Kościele (s. 151-167). W ósmym